

CONSULTATIEDOCUMENT

Besluit van de Minister van Justitie van [], houdende een verlenging van de uitzondering van het volgrecht van erfgenamen van overleden kunstenaars

Wij Beatrix, bij de gratie Gods, Koningin der Nederlanden, Prinses van Oranje-Nassau, enz. enz. enz.

Op de voordracht van Onze Minister van Justitie van [datum], [nr];
Gelet op artikel 43e, derde lid, van de Auteurswet en richtlijn nr. 2001/84/EG van het Europees Parlement en van de Raad van de Europese Unie van 27 september 2001 betreffende het volgrecht ten behoeve van de auteur van een oorspronkelijk kunstwerk, PbEG 2001, L 272/32;
De Raad van State gehoord (*advies*);
Gezien het nader rapport van Onze Minister van Justitie van [datum], [nr];

Hebben goed gevonden en verstaan:

Artikel 1

De in artikel 43e, tweede lid, Auteurswet bedoelde periode wordt verlengd tot 1 januari 2012.

Artikel 2

Dit besluit treedt in werking met ingang van 1 januari 2010.

Lasten en bevelen dat dit besluit met de daarbij behorende nota van toelichting in het Staatsblad zal worden geplaatst.

Nota van toelichting

In dit besluit wordt bepaald dat erfgenamen van de maker van een kunstwerk tot 1 januari 2012 geen vergoeding krijgen op basis van het volgrecht. Het volgrecht is het recht van de maker om bij iedere verkoop van een origineel van een kunstwerk waarbij een professionele kunsthandelaar is betrokken, een vergoeding te ontvangen. De uitzondering voor erfgenamen geldt nu tot 1 januari 2010 en wordt in dit besluit verlengd tot 2012. De volgrechtvergoeding voor erfgenamen zou hen toekomen in de 70 jaar na de dood van de maker. Het volgrecht kent namelijk dezelfde duur als het auteursrecht (artikel 43e, eerste lid, Auteurswet). Het vervalft 70 jaar na de dood van de maker van het werk, te berekenen van 1 januari volgend op het sterfjaar.

De uitzondering op het volgrecht voor erfgenamen die in dit besluit wordt verlengd is gebaseerd op artikel 43e, derde lid, van de Auteurswet. Dit artikel is per 1 april 2006 opgenomen in de Auteurswet ter implementatie van richtlijn nr. 2001/84/EG van het Europees Parlement en van de Raad van de Europese Unie van 27 september 2001 betreffende het volgrecht ten behoeve van de auteur van een oorspronkelijk kunstwerk (PbEG L 272).

In tegenstelling tot de meeste andere Europese lidstaten, kende Nederland het volgrecht tot 2006 niet. Met de richtlijn werd beoogd deze ongelijkheid tegen te gaan door het volgrecht –

dat al optioneel was op grond van artikel 14ter in de Berner Conventie – verplicht te stellen voor alle EU lidstaten. De richtlijn had als doel de positie van de auteurs van werken van grafische of beeldende kunst in evenwicht te brengen met de positie van andere scheppende kunstenaars. Deze laatste categorie kunstenaars kan in de regel voor elke verdere exploitatie van zijn werk, bijvoorbeeld een boek, een vergoeding vragen. Het volgrecht biedt auteurs van werken van grafische of beeldende kunst deze mogelijkheid nu ook.

Nederland heeft zich vanaf de introductie van het richtlijnvoorstel kritisch opgesteld ten aanzien van het volgrecht. Gevreesd werd en wordt dat de kunsthandel zich verplaatst van de EU naar landen die het volgrecht niet kennen. De Verenigde Staten en Zwitserland kennen het volgrecht bijvoorbeeld niet en de kunsthandel in New York en Genève profiteert hiervan. De positie van de internationale kunstmarkt in Nederland – zeker nu de kunstmarkt mobieler is dan ooit – wordt niet sterker door het volgrecht. Daarnaast is het de vraag wat het volgrecht een beeldend kunstenaar oplevert. Afgezien van een enkele succesvolle beginnend kunstenaar, is gebleken dat de prijs van naar schatting 95% van de verkochte kunstwerken juist daalt na de eerste verkoop. Dit betekent dat vooral een beperkt aantal succesvolle beeldende kunstenaars profiteert van het volgrecht. Bij implementatie van de richtlijn werd ervan uitgegaan dat 60% van de volgrechtopbrengst toekomt aan buitenlandse kunstenaars en 40% aan Nederlandse kunstenaars. Van die 40% zou ongeveer de helft naar 15 tot 20 bekende kunstenaars gaan (Kamerstukken II, 2004/05, 29 912, nr. 3, blz. 6). Brits onderzoek heeft uitgewezen dat de top 20 kunstenaars 40% van alle vergoedingen op basis van het volgrecht heeft ontvangen, waarvan 80% naar de top 10 kunstenaars is gegaan.

Ook zijn de administratieve lasten die het volgrecht meebrengt een punt van zorg. De verplichting tot het betalen van de volgrechtvergoeding rust op de bij de verkoop betrokken professionele kunsthandelaar. Het uitkeren van de volgrechtvergoeding betekent een grote administratieve lastenverzwaring voor de kunsthandelaren, kunstbemiddelaars, kunstgalerieën en veilinghuizen. Een onderzoek van het Intellectual Property Office uit het Verenigd Koninkrijk heeft aangetoond dat het uitkeren van een vergoeding aan erfgenamen het aantal transacties waarover een volgrecht vergoeding verschuldigd is verviervoudigt. De Stichting NedArt, een platform voor Nederlandse organisaties die betrokken zijn bij beeldende of toegepaste kunst, is voornemens om een uitgebreid onderzoek te doen naar de gevolgen van het volgrecht in Nederland waarbij ook de administratieve lasten onderzocht zullen worden. Vooruitlopend op dit onderzoek heeft de stichting een voorlopige berekening gemaakt. In de Memorie van Toelichting bij het wetsvoorstel volgrecht werd uitgegaan van 3000 à 4000 verkooptransacties. Bij elke transactie besteedt de professionele handelaar 15 minuten aan administratie waardoor hij in totaal 750 tot 1000 uur kwijt is aan administratie. Door de verplichting tot het uitkeren van een vergoeding aan erfgenamen neemt het aantal transacties naar schatting, net als in het Verenigd Koninkrijk, met factor vier toe. Hierdoor groeit het aantal uren dat aan administratie besteed moet worden van 750 tot 1000 uur naar 3000 tot 4000 uur. Het zou door de huidige financiële crisis uiterst ongunstig zijn voor veilinghuizen en kunsthandelaren om juist nu met een administratieve lastenverzwaring te worden geconfronteerd. De opbrengsten van kunstverkoop zijn flink gedaald en veel voorwerpen blijven onverkocht. Veilinghuizen bezuinigen fors op personeel en aantal veilingen.

Op basis van bovenstaande argumenten is besloten het volgrecht vooralsnog terughoudend toe te passen en gebruik te maken van de mogelijkheid die de richtlijn hiervoor biedt. De uitzondering voor erfgenamen zal verlengd worden tot 1 januari 2012. Zo worden partijen in de gelegenheid gesteld dit recht in het Nederlandse stelsel op juiste wijze in te voeren en er uitvoering aan te geven zonder gevaar voor hun economische positie.

Aan het gebruik van deze verlengingsmogelijkheid is de voorwaarde verbonden om de Europese Commissie uiterlijk 1 januari 2009 onder opgaaf van redenen mee te delen dat men gebruik wenst te maken van de extra verlenging. De Commissie brengt vervolgens binnen drie maanden na ontvangst van die mededeling advies uit. Nederland heeft de Europese Commissie op 18 december 2008 gemotiveerd medegedeeld van de verlenging van de uitzondering gebruik te willen maken. De Europese Commissie heeft hierop geen advies uitgebracht. De Commissie had besloten zich te onthouden van advies omdat zij te weinig gedetailleerde gegevens had om een advies uit te brengen. In de richtlijn is in artikel 11 opgenomen dat de Commissie uiterlijk 1 januari 2009 en vervolgens elke vier jaar een evaluatie uitvoert naar het effect van de richtlijn. In het bijzonder dient daarbij gelet te worden op concurrentie in de markt voor moderne en hedendaagse kunst in de EU in vergelijking met landen die het volgrecht niet kennen. Ook zou in die evaluatie de situatie in de landen die het volgrecht niet toepasten voor inwerkingtreding van de richtlijn, extra aandacht krijgen. Die evaluatie heeft nog niet plaatsgevonden omdat een aantal landen de richtlijn pas in 2008 heeft geïmplementeerd. Voor Nederland is deze evaluatie van belang omdat hieruit zal moeten blijken wat het volgrecht voor effect heeft op de Europese kunstmarkt in vergelijking tot landen als Zwitserland en de VS. Bovendien moet duidelijk worden wat het volgrecht beeldend kunstenaars in de verschillende lidstaten oplevert en wat de administratieve lastenverzwaring voor kunsthandelaars inhoudt. Nederland zal de Europese Commissie nogmaals verzoeken de evaluatie uit te voeren en zal daarbij bovenstaande punten aan de orde stellen.